

ÖSSZEVONT GYÓGYPEDAGÓGIAI PSZICHOLÓGIA SZIGORLAT TÉTELSOR

ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

GYÓGYPEDAGÓGIAI PSZICHOLÓGIAI INTÉZET

Érvényben: 2023-24-es tanév őszi félévétől.

Érvényes a tanulmányaikat a 2017/18. tanévtől és az azt követő tan évektől megkezdő hallgatók számára.

A szigorlatra való jelentkezésre, a szigorlat menetére és szabályaira vonatkozó információkat a Tanulmányi Hivatal oldalán elérhető „Összevont gyógypedagógiai pszichológia szigorlat - **Tájékoztató**” című dokumentum tartalmazza.

*

1.) A tipikus kognitív fejlődésről alkotott felfogás változása. *(A fejlődéslélektan klasszikus/korai felfogása, és ennek későbbi változásai. Területáltalános és területspecifikus rendszerek. Az öröklés és környezet kérdése: a nativista fordulat. Kompetencia, performancia, és a legközelebbi fejlődési zóna; alapvető módszertani és szemléleti változások a csecsemő- és kisgyermek-kutatásban. A mai kognitív fejlődéslélektan alapjai: magkogníció és a fogalmak tanulásának kérdése.)*

KÖTELEZŐ IRODALOM:

- Cole, M., & Cole, S. R. (2006). *Fejődéslélektan* (2. átdolgozott kiadás) (pp. 28–29; 38–39; 40–63; 203–221; 340–367). Osiris Kiadó.

Ajánlott irodalom:

- Csépe V., Győri M., & Ragó A. (szerk.) (2007). *Általános pszichológia 3.* (pp. 229–297; 322–356). Osiris Kiadó.
- Gopnik, A., N., Kuhl, P. K., & Meltzoff, A. N. (2001). *Bölcsék a bölcsőben* (pp. 15–104). Typotex Kiadó.
- Jakab Z. (2014). Jelentés: referencia és fogalmak. In Pléh Cs., & Lukács Á. (szerk.), *Pszicholingvisztika* (pp. 659–742). Akadémiai Kiadó.
- Pléh Cs. (1998). *Bevezetés a megismeréstudományba* (pp. 11–57; 109–154). Typotex Kiadó.
- Pléh Cs. (1992). *Pszichológiatörténet* (pp. 32–41; 82–98; 116–119; 145–187; 217–223; 281–294). Gondolat Kiadó.
- Kutrovátz G., Láng B., & Zemplén G. (2008). *A tudomány határai* (pp. 51–76). Typotex Kiadó.

2.) Érzékelés, észlelés, figyelem és a szenzomotorium. (Érzékelés és észlelés különbségei, érzékszervi kódolás, a magzat érzékelési képességei, észlelőrendszer feladatai, figyelem, lokalizáció, felismerés, absztrakció, konstanciák, bottom-up és top-down folyamatok, újszülöttkori érzékelés, észlelés, keresztmodális érzékelés, reflexek, mozgásfejlődés.)

KÖTELEZŐ IRODALOM:

- Cole, M., & Cole, S. R. (2006). *Fejlődéslélektan* (2. átdolgozott kiadás) (pp. 178–183; 203–214; 238–241; 608–611). Osiris Kiadó.
- Atkinson, R. L., & Hilgard, E. R. (2005). *Pszichológia* (3. átdolgozott kiadás) (pp. 133–159). Osiris Kiadó.
- Danis I., Farkas M., Herczog M., & Szilvási L. (szerk.) (2011). *A koragyermekkorai fejlődés természete – fejlődési lépések és kihívások. Biztos Kezdet Kötetek II.* (pp. 68–83; 107–128). Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet. Letölthető: <https://mek.oszk.hu/14800/14806/14806.pdf>

Ajánlott irodalom:

- Csépe V., Győri M., & Ragó A. (szerk.) (2007). *Általános pszichológia 1.* (pp. 161–174). Osiris Kiadó.
- Kovács I., & Szamarasz V. Z. (szerk.) (2006). *Látás, nyelv, emlékezet* (pp. 11–58). Typotex Kiadó.
- Sacks, O. (1985). *A férfi, aki kalapnak nézte a feleségét.* Park Kiadó.
- Sacks, O. (1995). *Antropológus a Marson.* Park Kiadó.

3.) A játék, a mese és a rajz. (A játék fejlődése, a játék holisztikus szemlélete, játéktípusok, a játék funkciói, játék és mese közös jellemzői, a mese elemei, a rajz fejlődése. A játék, a mese és a rajz gyógypedagógiai vonatkozásai.)

KÖTELEZŐ IRODALOM:

1. Cole, M., & Cole, S. R. (2006). *Fejlődéslélektan* (2. átdolgozott kiadás) (pp. 367–374). Osiris Kiadó.
2. Mérei F., & V. Binét Á. (1997). *Gyermeklélektan* (pp. 122–138; 186–193; 239–255). Medicina Kiadó.
3. Páli J. (2011). Játssz, tanulj és érezd jól magad! – a kisgyermekkorai játék fejlődése. In Danis I., Farkas M., Herczog M., & Szilvási L. (szerk.), *A koragyermekkorai fejlődés természete – fejlődési lépések és kihívások. Biztos Kezdet Kötetek II.* (pp. 272–307). Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet. Letölthető: <https://mek.oszk.hu/14800/14806/14806.pdf>

4.) Az atipikus fejlődési utak és mintázatok értelmezési keretei a fejlődépszichopatológiai és a neuropszichológiai megközelítés alapján a gyógypedagógiai vonatkozások hangsúlyozásával. (Fogalmak, területeik, a pszichopatológia és osztályozási rendszerei, jellemző neuropatológiák gyermek és felnőttkorban, a fejlődésneuropszichológiai megközelítés sajátosságai, korai agysérülés esetében a plaszticitás és a vulnerabilitás meghatározása.)

KÖTELEZŐ IRODALOM:

- Bolla V., & Mészáros A. (2023). Az atipikus fejlődési utak és mintázatok értelmezési keretei. In Győri M., Billédi K., & Bolla V. (szerk.), *A humán fogyatékoságok – a gyógypedagógiai pszichológia alapjai* (pp. 57–79). ELTE BGGYK.
- Csépe V. (2005). *Kognitív fejlődés-neuropszichológia* (pp. 19–57). Gondolat Kiadó.
- Gereben Ferencné (2000). *A neuropszichológia szerepe a gyógypedagógiai pszichodiagnosztika megújításában*. In Racsmány M., & Pléh Cs. (szerk.), *Az elme sérülései. Kognitív neuropszichológiai tanulmányok* (pp. 213–219). Akadémiai Kiadó.
- Gereben Ferencné (2014). Fejlődési pszichopatológia gyógypedagógiai nézőpontból. *Gyógypedagógiai Szemle*, 42(3), 171–175.
- Hámori E. (2013). Rizikófaktorok, adaptáció és reziliencia a korai fejlődésben – A koraszülöttség a fejlődési pszichopatológia modelljében. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 68(1), 7–22.
- Ranschburg J. (1989). Egy új tudományág (a fejlődési pszichopatológia) születéséről. *Pszichológia*, 9(3), 331–340.

5.) Tanulás és emlékezet. (A tanulás fogalma, típusai, a tanulás tanulása és tanítása, a tanulási képesség, a tanulási motiváció. Az emlékezet alapfolyamatai, szakaszai. Emlékezeti alrendszerek, munkamemória. Metamemória és az emlékezeti stratégiák.)

KÖTELEZŐ IRODALOM:

- Bernáth L. (2017). Tanulás és emlékezés. In N. Kollár K., & Szabó É. (szerk.), *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve I.* (pp. 388–424). Osiris Kiadó.
- Forrás-Biró A. (2017). A tanulás tanulása és tanítása. In N. Kollár K., & Szabó É. (szerk.), *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve I.* (pp. 425–451). Osiris Kiadó.

Ajánlott irodalom:

- Atkinson, R. L., & Hilgard, E. R. (2005). *Pszichológia* (3. átdolgozott kiadás) (pp. 257–291). Osiris Kiadó.
- Kovács I., & Szamarasz V. Z. (szerk.) (2006). *Látás, nyelv, emlékezet* (pp. 125–168). Typotex Kiadó.
- Csépe V., Győri M., & Ragó A. (szerk.) (2007). *Általános pszichológia 2.* (pp. 24–267). Osiris Kiadó.
- Baddeley, A., Eysenck, M. W., & Anderson, M. C. (2010). *Emlékezet*. Akadémiai Kiadó.

6.) A gondolkodás, a végrehajtó működések és az intelligencia. (Csecsemőkori előfogalmi [magkogníciós] rendszerek: a tárgy, szám, és ágens fogalmának korai formái; csecsemőkori szociális kogníció. Az okság megértése. A következtetés, problémamegoldás, és az elmeolvasás fejlődése. Implicit és explicit kogníció. A végrehajtó működések sajátosságai. Az intelligencia: fogalma, mérése, mentális kor, IQ).

KÖTELEZŐ IRODALOM:

- Győri M. (2008). Viselkedéskontroll és megismerés: a végrehajtó működések. In Csépe V., Győri M., & Ragó A. (szerk.), *Általános pszichológia 3.* (pp. 322-335). Osiris Kiadó.
- Cole, M., & Cole, S. R. (2006). *Fejdlédslélektan* (2. átdolgozott kiadás) (pp. 340–367; 481–503; 643–660). Osiris Kiadó.
- Győri M. (2017). Az intelligencia. In N. Kollár K., & Szabó É. (2017). *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve I.* (pp. 493–500). Osiris Kiadó.

Ajánlott irodalom:

- Dehaene, S. (2003). *A számérzék.* Osiris Kiadó.
- Márkus A. (2007). *Számok, számolás, számolászavarok.* Pro Die.
- Piaget, J. (1978). *Szimbólumképzés a gyermekkorban.* Gondolat Kiadó.
- Kiss Sz. (2005). *Elmeolvasás.* Új Mandátum Kiadó.
- Gopnik, A., N., Kuhl, P. K., & Meltzoff, A. N. (2001). *Bölcsek a bölcsőben* (pp. 105–223). Typotex Kiadó.
- Gergely Gy. (2003). A cselekvő én (szelf mint ágens) fogalmának kialakulása csecsemő- és kisgyermekkorban. In Pléh Cs., Kovács Gy., & Gulyás B. (szerk.), *Kognitív idegtudomány* (pp. 285–325). Osiris Kiadó.
- Mészáros A. (2018). Neurokognitív jellemzők - végrehajtó működés. In Csákvári J., & Ferenczi Sz. (szerk.), *A fiatalok lehetőségeinek kibontakoztatása: Ajánlásgyűjtemény pedagógusoknak, gyógypedagógusoknak, szociális és egészségügyi szakembereknek a kibontakozó ifjúság támogatására* (pp. 19–26). ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar. Letölthető: <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/40207>
- Atkinson, R. L., & Hilgard, E. R. (2005). *Pszichológia* (3. átdolgozott kiadás) (pp. 453–477). Osiris Kiadó.

7.) Kommunikáció, nyelv, beszéd. (A nyelvi rendszer szintjei. A nyelvi fejlődés fő állomásai és területei, magyarázó modelljei. A nyelv és a kogníció kapcsolata: a nyelvi feldolgozás pszichológiai vizsgálata; a pszicholingvisztika. Nyelv és kogníció: a pragmatika néhány részterülete - társalgási implikációk, beszédaktusok, és a relevancia fogalma.)

KÖTELEZŐ IRODALOM:

- Cole, M., & Cole, S. R. (2006). *Fejlődéslélektan* (2. átdolgozott kiadás) (pp. 300–339). Osiris Kiadó.

Ajánlott irodalom:

- Csépe V., Győri M., & Ragó A. (szerk.) (2008). *Általános pszichológia 3.* (pp. 29–154). Osiris Kiadó.
- Crystal, D. (1998). *A nyelv enciklopédiája* (pp. 21–27, 285–322). Osiris Kiadó.
- Austin, J., L. (1990) *Tetten ért szavak.* Akadémiai Kiadó.
- Kálmán L., & Trón V. (2007). *Bevezetés a nyelvtudományba* (pp 1–104). Tinta Kiadó.
- Pléh Cs., Lukács Á. (szerk.) (2014). *Pszicholingvisztika* (pp. 165–657; 777–858; 1031–1405). Akadémiai Kiadó.
- Kovács I., & Szamarasz V. Z. (szerk.) (2006). *Látás, nyelv, emlékezet* (pp. 59–121). Typotex Kiadó.
- Kovács K. (2008). Az intelligencia. In Csépe V., Győri M., & Ragó A., (szerk.), *Általános pszichológia 3.* (pp. 322–371).

8.) A személyiség, az “én” és az identitás. (A személyiség fogalma, a személyiséglélektan főbb elméletei; a személyiség fejlődése, mérési lehetőségei. Az én funkciója, az éntudat kialakulása, az énkép fejlődése, énreprezentációk, identitás alakulása, identitáskriszis, az érett személyiség.)

KÖTELEZŐ IRODALOM:

- Atkinson, R. L., & Hilgard, E. R. (2005). *Pszichológia* (3. átdolgozott kiadás) (pp. 481–515). Osiris Kiadó.
- Kőrössy J. (2017). Az „én” fogalma, az éntudat elméletei. In N. Kollár K., & Szabó É. (szerk.), *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve I.* (pp. 97–114; 118–121). Osiris Kiadó.
- N. Kollár K. (2017). Az identitás alakulása: Mi dől el serdülőkorban? In N. Kollár K., & Szabó É. (szerk.), *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve I.* (pp. 189–217). Osiris Kiadó.
- Danis, I., Farkas, M., Herczog, M., & Szilvási, L. (szerk.) (2011). *A koragyermekkorai fejlődés természete – fejlődési lépések és kihívások. Biztos Kezdet Kötetek II.* (pp. 348–370) Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet. Letölthető: <https://mek.oszk.hu/14800/14806/14806.pdf>

9.) Érzelem és motiváció. (Az érzelem és motiváció fogalmai, alapvető elméletei, az érzelmek összetevői, funkciói, fejlődése, a kötődés, az érzelmszabályozás, a temperamentum, érzelmi intelligencia, morális szabályok.)

KÖTELEZŐ IRODALOM:

- Atkinson, R. L., & Hilgard, E. R. (2005). *Pszichológia* (3. átdolgozott kiadás) (pp. 108–121). Osiris Kiadó.
- Cole, M., & Cole, S. R. (2006). *Fejlődéslélektan* (2. átdolgozott kiadás) (pp. 279–289; 398–403; 418–424; 564–572). Osiris Kiadó.
- Urbán R. (2017). Érzelmek. In N. Kollár K., & Szabó É. (szerk.), *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve I.* (pp. 221–230). Osiris Kiadó.
- Borsos Zs. (2018). Érzelmi és társas funkciók. In Csákvári J., & Cs. Ferenczi Sz. (szerk.), *A fiatalok lehetőségeinek kibontakoztatása. Ajánlásgyűjtemény pedagógusoknak, gyógypedagógusoknak, szociális és egészségügyi szakembereknek a kibontakozó ifjúság támogatására* (pp. 10–17). ELTE EFOP – 5.2.5 – 18 Társadalmi innovációk Új módszerek kidolgozása „Élethosszig tartó tanulás a Neumann-galaxisban” c. projekt. BGGYK. Letölthető: <http://hdl.handle.net/10831/40207>
- Zimbardo, P., Johson, R., & McCann, V. (2018). *Pszichológia mindenkinek 3.* (pp. 8–72). Libri Kiadó.

Ajánlott irodalom:

- Ferenczi Sz. Gy. (2011). A szülő és a gyermek adottságai: temperamentum, személyiség – az egymásra hangolódás lehetőségei. In Danis I., Farkas M., Herczog M., & Szilvási L. (szerk.), *A génektől a társadalomig: a koragyermekkorai fejlődés színterei. Biztos Kezdet Kötetek I.* (pp. 282–315). Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet. Letölthető: <https://mek.oszk.hu/14800/14803/14803.pdf>
- Tóth, I. (2011). Az érzelmi-társas kapcsolatok fejlődése: korai gondozás és kötődés. In Danis I., Farkas M., Herczog M., & Szilvási L. (szerk.), *A génektől a társadalomig: a koragyermekkorai fejlődés színterei. Biztos Kezdet Kötetek I.* (pp. 320–357). Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet. Letölthető: <https://mek.oszk.hu/14800/14803/14803.pdf>
- Lakatos K. (2011). Mutasd meg érzéseidet, de szabályozd viselkedésedet! – az érzelmszabályozás fejlődése. In Danis I., Farkas M., Herczog M., & Szilvási L. (szerk.), *A koragyermekkorai fejlődés természete – fejlődési lépések és kihívások. Biztos Kezdet Kötetek II.* (pp. 146–173). Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet. Letölthető: <https://mek.oszk.hu/14800/14806/14806.pdf>

10.) A fogyatékoság szociálpszichológiai vonatkozásai. (Személypercepció, attitűdök, sztereotípiák, előítéletek, stigma, szociális identitás, diszkrimináció, negatív csoporttagság, kirekesztés, befogadás, segítségnyújtás.)

KÖTELEZŐ IRODALOM:

- Borsos Zs., Billédi K., & Vincze Gy. (2023). A fogyatékoság szociálpszichológiai vonatkozásai. In Györi M., Billédi K., & Bolla V. (szerk.), *A humán fogyatékoságok – a gyógypedagógiai pszichológia alapjai* (pp. 113–132). ELTE BGGYK.
- Smith, E. R., Mackie, D. M., & Claypool, H. M. (2016). *Szociálpszichológia* (pp. 152–153; 273–275; 325–327; 382–384; 429–431; 751–754). ELTE Eötvös Kiadó. – Az összefoglaló részekben késsel jelölt fogalmak definíciója megtalálható a fejezetek margóján kiemelve!
- Goffman, E. (1981). *A hétköznapi élet szociálpszichológiája* (pp. 179–212; 222–223). Gondolat Könyvkiadó.
- Könczei Gy. (1992). *Fogyatékosok a társadalomban. Újabb adalékok a kitaszítottság anatómiájához* (pp. 126–131). Gondolat Könyvkiadó.
- Lányiné Engelmayer Á., & Takács K. (2004). „Nem csak a sérült képességeket kell vizsgálni, hanem azt az embert, aki ezeknek a hordozója...” A fogyatékoság jelensége a pszichológiában. In Zászkaliczky P., & Verdes T. (szerk.), *A tágabb értelemben vett gyógypedagógia* (pp. 253–260). ELTE BGGYK.

Ajánlott irodalom:

- Smith, E. R., Mackie, D. M., & Claypool, H. M. (2016). *Szociálpszichológia* (pp. 105–153, 213–275, 277–327, 329–384, 385–431, 707–754). ELTE Eötvös Kiadó.

11.) Családi szocializáció, normatív és paranormatív kihívások. (A szocializáció fogalma, humánökológiai nézőpont, rendszerszemlélet, családi életciklusok, szülőség, változatos családformák, rizikófaktorok és védőfaktorok a fejlődésben, reziliencia, toxikus stressz, szegénység és hátrányos helyzet, elhanyagolás, bántalmazás, öngyilkosság, szerhasználat, szenvedélybetegség.)

KÖTELEZŐ IRODALOM:

- Bulyáki T., & Szécsi J. (2018) Paranormatív kihívások. In Csákvári J., & Cs. Ferenczi Sz. (szerk.), *A fiatalok lehetőségeinek kibontakoztatása. Ajánlásgyűjtemény pedagógusoknak, gyógypedagógusoknak, szociális és egészségügyi szakembereknek a kibontakozó ifjúság támogatására* (pp. 76–91). ELTE EFOP – 5.2.5 – 18 Társadalmi innovációk Új módszerek kidolgozása „Élethosszig tartó tanulás a Neumann-galaxisban” c. projekt. BGGYK. Letölthető: <http://hdl.handle.net/10831/40207>
- Danis I., & Kalmár M. (2011). A fejlődés természete és modelljei. In Danis I., Farkas M., Herczog M., & Szilvási L. (szerk.), *A génektől a társadalomig: a koragyermekkorai fejlődés színterei. Biztos Kezdet Kötetek I.* (pp. 83–120). Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet. Letölthető: <https://mek.oszk.hu/14800/14803/14803.pdf>
- Kőrössy J. (2017). Gyermekbántalmazás, erőszak a családban. In N. Kollár K., & Szabó É. (szerk.), *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve I.* (pp. 173–188). Osiris Kiadó.

Ajánlott irodalom:

- Bulyáki T., & Szécsi J. (2018) Paranormatív kihívások. In Csákvári J., & Cs. Ferenczi Sz. (szerk.), *A fiatalok lehetőségeinek kibontakoztatása. Ajánlásgyűjtemény pedagógusoknak, gyógypedagógusoknak, szociális és egészségügyi szakembereknek a kibontakozó ifjúság támogatására* (pp. 92–115). ELTE EFOP – 5.2.5 – 18 Társadalmi innovációk Új módszerek kidolgozása „Élethosszig tartó tanulás a Neumann-galaxisban” c. projekt. BGGYK. Letölthető: <http://hdl.handle.net/10831/40207>
- Cole, M., & Cole, S. R. (2006). *Fejlesztélektan* (2. átdolgozott kiadás) (pp. 428–445). Osiris Kiadó.
- Solymosi K. (2017). A szocializáció. In N. Kollár K., & Szabó É. (szerk.), *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve I.* (pp. 64–73). Osiris Kiadó.

12.) Intézményi szocializáció. (Család és intézmény kapcsolata, a pedagógusok és a szülők közötti viszony jellemző és javításának lehetőségei.) **A serdülőkor.** (Az átmenetek pszichológiai jelenségei. A serdülőkor jellegzetességei, életpálya-építési kompetenciák, életút-támogató pályaorientációs tevékenység.)

KÖTELEZŐ IRODALOM:

- N. Kollár K., & Szabó É. (2017). *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve I.* (pp. 64–73; 124–133; 201–218). Osiris Kiadó.
- N. Kollár K., & Szabó É. (2017). A család és az iskola kapcsolata. In N. Kollár K., & Szabó É. (szerk.), *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve II.* (pp. 315–332). Osiris Kiadó.
- Perlusz A. (2018). Életpálya tervezés és készségei. In Csákvári J., & Cs. Ferenczi Sz. (szerk.), *A fiatalok lehetőségeinek kibontakoztatása. Ajánlásgyűjtemény pedagógusoknak, gyógypedagógusoknak, szociális és egészségügyi szakembereknek a kibontakozó ifjúság támogatására* (pp. 55–64). ELTE EFOP – 5.2.5 – 18 Társadalmi innovációk Új módszerek kidolgozása „Élethosszig tartó tanulás a Neumann-galaxisban” c. projekt. BGGYK. Letölthető: <http://hdl.handle.net/10831/40207>

Ajánlott irodalom:

- Billédi K. (2018). Autonómiára törekvés, kapcsolatok, a kommunikáció készségei. In Csákvári J., & Cs. Ferenczi Sz. (szerk.), *A fiatalok lehetőségeinek kibontakoztatása. Ajánlásgyűjtemény pedagógusoknak, gyógypedagógusoknak, szociális és egészségügyi szakembereknek a kibontakozó ifjúság támogatására* (pp. 37–54). ELTE EFOP – 5.2.5 – 18 Társadalmi innovációk Új módszerek kidolgozása „Élethosszig tartó tanulás a Neumann-galaxisban” c. projekt. BGGYK. Letölthető: <http://hdl.handle.net/10831/40207>
- Prónay B. (2018). Az önálló életvezetés és készségei. In Csákvári J., & Cs. Ferenczi Sz. (szerk.), *A fiatalok lehetőségeinek kibontakoztatása. Ajánlásgyűjtemény pedagógusoknak, gyógypedagógusoknak, szociális és egészségügyi szakembereknek a kibontakozó ifjúság támogatására* (pp. 65–75). ELTE EFOP – 5.2.5 – 18 Társadalmi innovációk Új módszerek kidolgozása „Élethosszig tartó tanulás a Neumann-galaxisban” c. projekt. BGGYK. Letölthető: <http://hdl.handle.net/10831/40207>
- Vikár Gy. (1999). *Az ifjúkor válságai* (pp. 102–140). Animula.
- Cole, M., & Cole, S. R. (2006). *Fejlődéslélektan*. Osiris Kiadó.
- Mészáros A. (szerk.) (2004). *Az iskola szociálpszichológiai jelenségvilága* (pp. 384–406). ELTE Eötvös Kiadó.

13.) Fogyatékoság és krónikus betegség a családban, a szerzett fogyatékoság, a megváltozott élethelyzethez történő alkalmazkodás. (Magyarázó modellek, reakció módok, krízis, trauma, megküzdés, pszichológiai immunrendszer. Az életciklus-modell relevanciája fogyatékoság esetén, a fogyatékoság hatása a családi működésre, a családi szerepekre, a támogatás lehetőségei.)

KÖTELEZŐ IRODALOM:

- Boros B. (2021). Amikor máshol landol a repülő...- Eltérő fejlődésmentű vagy krónikus beteg gyerek a családban. In Bátki A., & M. Ribiczey N. (szerk.). *Családdatározó. A sokszínűség pszichológiája*. (pp. 303–336). Open Books.
- Csákvári J., & Cs. Ferenczi Sz. (2023). A felnőttkorban szerzett fogyatékoság néhány pszichológiai sajátossága. In Győri M, Billédi K., & Bolla V. (szerk.) *A humán fogyatékoságok pszichológiája - A gyógypedagógiai pszichológia alapjai*. (pp. 79–92). ELTE Eötvös Kiadó.
- Danis I. (2020). Társadalmi és pszichológiai folyamatok a gyermekvállalás hátterében és a szülővé válás során. In Danis I., Németh T., Prónay B., Góczán-Szabó I., Hédervári-Heller É. (szerk.), *A kora gyermekkori lelki egészség támogatásának elmélete és gyakorlata I. Fejlődéseméletek és empirikus eredmények* (pp. 164–201). Semmelweis Egyetem EKK Mentálhigiéné Intézet. Letölthető: https://semmelweis.hu/mental/files/2020/12/Kora-gyermekkori-lelki-egeszseg_I-kotet.pdf
- Góczán-Szabó I. & Prónay B. (2020). Atipikus fejlődés, lelki egészség, család. In Danis I., Németh T., Prónay B., Góczán-Szabó I., Hédervári-Heller É. (szerk.), *A kora gyermekkori lelki egészség támogatásának elmélete és gyakorlata I. Fejlődéseméletek és empirikus eredmények* (pp. 330–363). Semmelweis Egyetem EKK Mentálhigiéné Intézet. Letölthető: https://semmelweis.hu/mental/files/2020/12/Kora-gyermekkori-lelki-egeszseg_I-kotet.pdf
- Garai D., Prónay B., & Borsos Zs. (2023). A család és a fogyatékoság pszichológiai összefüggései. In Győri M, Billédi K., & Bolla V. (szerk.) *A humán fogyatékoságok pszichológiája - A gyógypedagógiai pszichológia alapjai* (pp. 93–110). ELTE Eötvös Kiadó.

Ajánlott irodalom:

- Danis I., & Kalmár M. (2011). A fejlődés természete és modelljei. In Danis I., Farkas M., Herczog M., & Szilvási L. (szerk.), *A génektől a társadalomig: a koragyermekkori fejlődés színterei. Biztos Kezdet Kötetek I.* (pp. 83–105). Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet. Letölthető: <https://mek.oszk.hu/14800/14803/14803.pdf>
- Garai D., & Kovács L. (2014). Másképpen működnek-e a fogyatékos gyermekeket nevelő családok? A családi működés sajátosságai sérült gyermekek családjában. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 69(1), 236–243. Letölthető: <https://akjournals.com/view/journals/0016/69/1/article-p235.xml>
- Huszár I., Kullmann L., & Tringer L. (2000). *A rehabilitáció gyakorlata* (pp. 2–11). Medicina Könyvkiadó.
- Livneh, H., & Antonak, R. F. (2005). Psychosocial Adaptation to Chronic Illness and Disability: A Primer for Counselors. *Journal of Counseling and Development*, 83(1), 12–20.
- Orvos-Tóth N. (2018). *Örökölt sors. Családi sebek és a gyógyulás útjai*. Kulcslyuk Kiadó.
- Pálhegyi F. (1995). A sérült gyermek családi helyzete. In Zászkaliczky P. (szerk.), *"...Önmagában véve senki sem...": Tanulmányok a gyógypedagógiai pszichológia és határtudományainak köréből*. Lányiné dr. Engelmayer Ágnes 65. születésnapjára (pp. 246–256). Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola.

14.) Pedagógusszerep és a segítőszerep. (A pedagógusszerep betöltéséhez szükséges kompetenciák, a szerep nehézségei, stressz, kiégés, megküzdés, a segítő hivatások kockázatai.)

KÖTELEZŐ IRODALOM:

- Billédi K., & Bolla V. (2023). A segítő kapcsolat, a segítő szerep pszichológiája. In Győri M., Billédi K., & Bolla V. (szerk.), *A humán fogyasztékoságok – a gyógypedagógiai pszichológia alapjai* (pp. 181–201). ELTE BGGYK.
- Szabó É., N. Kollár K., & Vörös É. (2017). A tanári szerep, a vezetés és a tekintély problémái. In N. Kollár K., & Szabó É. (szerk.), *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve II.* (pp. 409–412; 414–422; 426–436) Osiris Kiadó.
- Vörös A. (2017). Osztálytermi kommunikáció. In N. Kollár K., & Szabó É. (szerk.), *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve II.* (pp. 383–406). Osiris Kiadó.
- Benkovics-Parádi K. (2017). A kiégés jelensége a pedagóguspályán. In N. Kollár K., & Szabó É. (szerk.), *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve III.* (pp. 112–133). Osiris Kiadó.

Ajánlott irodalom:

- Kulcsár Zs. (1998). *Egészségpszichológia* (pp. 150–214). ELTE Eötvös Kiadó.
- Fekete S. (1991). Segítő foglalkozások kockázatai - helper-szindróma és burnoutjelenség. *Psychiátria Hungarica*, 6(1), 17–29.

15.) Személyközi viszonyok az intézményes nevelésben. *(Csoport, norma, konformitás, társas normák, konszenzuskeresés, a társas befolyásolás folyamata, a viselkedést befolyásoló jelentős normák. Emberi kapcsolatok, kooperáció, versengés, barátság, nemek kapcsolata. A multikulturális pedagógia.)*

KÖTELEZŐ IRODALOM:

- F. Lassú Zs. (2017). Fiúk és lányok az iskolában. In N. Kollár K., & Szabó É. (szerk.), *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve III.* (pp. 333–336). Osiris Kiadó.
- Gordon Győri J. (2017). A multikulturális pedagógia pszichológiai alapjai. In N. Kollár K., & Szabó É. (szerk.), *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve II.* (pp. 360–380). Osiris Kiadó.
- N. Kollár K. (2017). Barátság, személyközi vonzalom, csoportfolyamatok és az iskolai társas kapcsolatok fejlesztése. In N. Kollár K., & Szabó É. (szerk.), *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve II.* (pp. 145–153; 166–191). Osiris Kiadó.
- Smith, E. R., Mackie, D. M., & Claypool, H. M. (2016). *Szociálpszichológia* (pp. 482–484; 539–540). ELTE Eötvös Kiadó. – Az összefoglaló részekben kékkel jelölt fogalmak definíciója megtalálható a fejezetek margóján kiemelve!
- Zimbardo, Ph., McCann, V., & Johnson, R. (2019). *Pszichológia mindenkinek 3.* (pp. 156–241). Libri Kiadó.

Ajánlott irodalom:

- Allport, G. W. (1999). *Az előítélet* (pp. 123–211; 215–274; 341–402; 405–456). Osiris Kiadó.
- Forgas, J. P. (2007). *A társas érintkezés pszichológiája* (18. kiadás) (pp. 91–114; 295–316). Kairosz Kiadó.

16.) Segítségnyújtás és bántalmazás, konfliktus és konfliktusmegoldás. (*Proszociális viselkedés, altruizmus, agresszió, bullying; általános modellek; közrejátszó normák, segítségnyújtás növelése, agresszió csökkentése a társadalomban. A konfliktus fogalma, típusai, okai, konfliktuskezelési stratégiák.*)

KÖTELEZŐ IRODALOM:

- Homoki A., Cs. Ferenczi Sz., & Csákvári J. (2017). *Konstruktív agresszió- és bullyingkezelés a gyermekvédelmi szakellátásban* (pp. 30–39; 64–88). Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság. Letölthető: http://prekogalfa.hu/documents/efop/TF_KAB_Hallgatoi.pdf
- Jármí É., & Piros V. (2017). Az iskolai bántalmazás: bullying. In N. Kollár K., & Szabó É. (szerk.), *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve II.* (pp. 266–286). Osiris Kiadó.
- Szabó É., N. Kollár K., & Vörös É. (2017). A tanári szerep, a vezetés és a tekintély problémái. In N. Kollár K., & Szabó É. (szerk.), *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve II.* (pp. 440–444). Osiris Kiadó.
- Smith, E. R., Mackie, D. M., & Claypool, H. M. (2016). *Szociálpszichológia* (pp. 689–692; 704–706; 710–718; 745–749; 751–754). ELTE Eötvös Kiadó.
- Zimbardo, Ph., McCann, V., & Johnson, R. (2019). *Pszichológia mindenkinek 3.* (pp. 156–214). Libri Kiadó.

Ajánlott irodalom:

- Smith, E. R., Mackie, D. M., & Claypool, H. M. (2016). *Szociálpszichológia* (pp. 649–706; 707–754). ELTE Eötvös Kiadó.

*